

Estl-sv frågelistan nr 2.

Seglation.

1. Vilka trakter ha haft seglation på utlandet med större fartyg? Vilka byar särskilt? Var fanns det särskilt många fartyg?

2. Under vilken tid började seglatserna till avlägsnare orter? Berätta allt vad som är bekant om färder över Östersjön i gamla tider. När blev det tillåtet för den estl-sv befolkningen att driva handel på egna båtar? Hade man då redan haft sådan handel i tysthet? Berätta till exempel minnen från Krim-kriget, från den svåra svälten på 1860-talet.

3. Varför seglade man? Alldeles särskilt värdefullt är att få reda på allt som är bekant om dessa färders första uppkomst. Berätta därefter till exempel om seglation under ryska tiden, estniska frihetstiden, sista orostiden.

4. Hurdana fartyg hade man? Jakter, jalar, galeaser? Hela tiden samma sorts fartyg? När skaffades de första? Genom köp? Byggda av estlandssvenskar? Sänd med bilder som förts med till Sverige. De återsändas, sedan de blivit avbildade.

2.

a/ Ungefärligt utseende av, samt benämningar på skilda fartygstyper? Rita skisser; sätt därvid med blyerts ut bokstäver på olika delar och föremål, och gör sen på ett linjerat blad en lista över alla benämningar. Sätt därvid ut böjningsformerna (4 stycken): En galeas, denna galeasen, mycket galeaser, där segla galeaserna. (Märk den lämpliga stavningen i uttryck som hish galeas'n.)

b/ Ungefärlig storlek (längd, bredd på bredaste och smalaste stället - gör en planritning uppifrån), djup (gör en teckning av båten i tvärgenomskärning och märk därvid ut hur borden voro lagda). Båtbygge utfrågas i annat sammanhang. Ungefärlig lastvolym, lastens vikt? (Hur mycket var en läst? Hur heter läst, lästen, mycket läster, lästerna?)

5. Fast och lös utrustning ombord: räkna upp och beskriv i korthet med enkla teckningar och benämningar. Utfrågas närmare i annat sammanhang.

6. Fartygets indelning i olika utrymmen. Namn? Kan ju lättast ges i sammanhang med planerna.

7. Fartygsnamn. Varifrån tog man namnen? Hände det att en båt döptes om, till exempel efter en olyckshändelse?

8. Besättningen: antal (som störst och som minst)? Varifrån fick man besättningsmän? Hur kallades de?

Medelanskaffning, andelar, risker, vinster.

9. Hur fick man råd att köpa eller bygga?

Hur pass mycket kunde behövas i reda pengar? Hur mycket reda pengar sattes in i första kända företaget? Hur mycket på sista tiden? Vad kunde man skaffa oköpanades av utrustningen? Skaffade den ene ett, den andre ett annat? Har man lagt ihop till någon skeppskassa? Eventuellt namn på denna?

10. Fanns det någon som ensam hade bekostat bygget av en större båt och som ensam drev sin näring med den? Hur många brukade det eljes vara om ett båtbygge (båtköp)? Varför var det flera om en båt: för att dela kostnader och risker? för att få byggnadshjälp och besättning? eller för att ingen hade råd att bygga ensam? - Var alla deltagare alltid från samma by? Endast ur slakten? Kunde det finnas delägare i den hamn dit man seglade? Fanns det båtar som var familjens eller byns gemensamma egendom? Hände det att en delägare hade andel i flera båtar? - Hur kallades ett dylikt

"bolag" av ägare? - När ägarna voro flera, utsågs då någon att ensam sköta affärerna och bestämma i det mesta? Vem brukade utses härtill och hur valdes han? Hur kallades han?

11. Varifrån fick man byggmästare (i början, sedermera)? Vad kallades han? Berätta om särskilt aktade byggmästare! Var byggmästaren delägare?

12. Hur gick det i stort sett till när man bildade ett sådant bolag samt byggde och utrustade fartyget? (Här är inte fråga om en detaljerad byggnadsbeskrivning, endast om hur samverkan mellan delägarna gick till eller kunde gå till.) Beskriv också själva båtbyggnadsplatsen: varvet eller slipen eller hur den kallades. Dess utrustning av löst och fast? Bilder!

13. Vilken tid på året borde fartyget vara färdigt? När seglade man? Särskilda förberedelser för att få god lycka? Fanns det saker som man undvek inför avresa? Brukade alla delägare vara med? Vem brukade bli skeppare? Vad kallades han?

14. Vilka varor av egen produktion förde man? Vart förde man dem? Har man även fört fisk till Stockholm? Hur fick man den att bli vid liv? Hur gick lossningen till? Hade man hamnarbetare - schåare -

till hjälp? Ständigt samma hjälp på alla båtar från Estland? Hur skaffade man sig kunder i främmande hamn? Hade man många fasta kunder? Deras namn? I vilka städer? Händes det också att man köpte upp varor på främmande ort i avsikt att frakta dem till annan främmande hamn? Vilka varor i så fall? Av vilka köpte man upp sådana varor? Beskriv om det i fråga om sådant var annorlunda i början mot nu på senheten.

15. Brukade man ha många "uträttningar" för de hemmavarande (för männen, för kvinnorna)? Hur kallades sådana budsändningar? Brukade man komma ihåg barnen med gåvor vid hemkomsten? Benämning? Berätta om lämpliga köp som man passade på att göra. (En ormsöbo som deltagit på en jakt i en resa till Helsingfors, köpte där en egen jakt och en laddning tegel, seglade hem och byggde skorsten till rökstugan.)

Hur länge kunde man ligga i hamn (som längst, som kortast)? Vad gjorde man under tiden? Berätta om vänskapliga förbindelser, om glada lag med nyförvärvade vänner och liknande. Namn på folk som man råkat! Berätta, berätta!

16. Hur pass lönsam kunde en resa vara? Händes det att man seglade in skutans värde på en - två - tre resor? Gjorde man mer än en

resa om sommaren? Hur lång tid kunde en resa ta, till Hangö? till Åbo? till Helsingfors? till Stockholm? till Memel? Berätta om särskilt snabba och om särskilt äventyrliga resor.

17. Hur delade man vinsten? Svarade delägarna lika för förlusten? Hur kallades vinsten eller förlusten? När delades vinsten: när färden var slutad eller efter det all segling upphört för året?

18. Fanns några ansatser till försäkring mot förlisning och dylikt? Åtog sig delägarna att riskera mer än insatsen, t ex att svara för framtida nödiga utgifter inför nya resor?

19. Kunde skepparen vid trängande behov ta upp lån i främmande hamn? Svarade sen alla för dess återbetalning även om resan gick med förlust?

20. Hur mycket hade skepparen att säga till om: före resan (när man beslöt om resan), under resan, efter hemkomsten? Hur skedde samråd ombord, och vilka möjligheter hade de övriga att få sin vilja igenom mot skepparens?

21. Om en delägare försummade sina skyldigheter, t ex inför ny resa, hur gick det då med hans andel? Om endera inte ville vara med länge, delade då de övriga hans andel?

22. Hur förvarades fartyget om vintern?

Var hade man den lösa utrustningen? Fanns det någon slip, eller hur gjorde man reparationer? Var om inte hemma? Hur bar man sig åt, när båten måste lagas tillfälligt, innan den kunde föras till en slip?

23. Vilka voro de största driftkostnaderna? Fick skepparen och besättningsmännen någon hyra? Hur mycket köksattiralj medfördes? Hur pass kostsam var den årliga utrustningen? Hur länge fick ett fartyg göra tjänst, innan man kasserade det?

24. Brukade man segla hem utan last? Tog man då ibland vägen över någon stad i hemlandet, t ex Reval för att göra uppköp åt handelsmännen i hemtrakten? Vilka varor? Vilka handelsmän och var?

25. Har man fört några böcker? Hur visste man eljes värdet av utgifter, förluster och vinster? Hur pass stora värden i reda pengar kunde en resa gälla, inräknat fartyg, utrustning, matvaror, last.

26. Hur mycket kunde en sådan båt betyda för delägarnas familjers försörjning, särskilt i jämförelse med en icke seglande fiskarbondes inkomster? Var det mycket som båtägaren kunde unna sig, som andra fick avstå? Märktes det stor skillnad i hemmens utrustning? Giv exempel på dyrbarare lösöre som kunde finnas i dylika hem.

27. Hur stor del av den vanliga arbetstiden kunde arbetet med seglationen ta? Fick andra arbeten stå tillbaka, när man t ex byggde en galeas, eller varifrån fick man folk? Hur hann man med övriga sysslor? Hur gick det med jordbruket, slåttern, skörden? Hur fick man folk därtill, om en mängd av de raskaste karlarna var borta?

28. Berätta alltid om bestämda fartyg, personer, årtal (så vitt möjligt), hamnar, tilldragelser.